

KRONIKA

RUCH PEDAGOGICZNY 2/2016

Łukasz Kalisz

Uniwersytet w Białymstoku

200-LECIE URODZIN ŚW. JANA BOSKO SALEZJANIE WOBEC WSPÓŁCZESNYCH WYZWAŃ

Rok 2015 to czas uroczystości jubileuszowych związanych z 200-leciem urodzin wielkiego pedagoga i kapłana, założyciela Towarzystwa Świętego Franciszka Salezego – świętego Jana Bosko. Wśród wielu inicjatyw upamiętniających urodziny twórcy systemu prewencyjnego była także Ogólnopolska Konferencja Naukowa zorganizowana przez księży salezjanów i naukowców pracujących na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Konferencja „200-lecie urodzin św. Jana Bosko: Salezjanie wobec współczesnych wyzwań” odbyła się 21 kwietnia 2015 roku. O obszerny wymiar naukowy i praktyczny zadbały dwie jednostki UKSW: Katedra Historii Wychowania i Dziejów Oświaty – Wydziału Nauk Pedagogicznych oraz Instytut Teologii Praktycznej – Wydziału Teologicznego.

Na konferencję przybyło wielu gości reprezentujących liczne ośrodki naukowe i placówki wychowawcze, a także liczna grupa siostr salezjanek i księży salezjanów na czele z księżmi inspektorami prowincji warszawskiej oraz piłskiej. Nie zabrakło także przyszłych salezjanów z seminarium w Łądzie, a także studentów świeckich, którzy licznie wypełnili Aulę Schumana UKSW. Gości przybyłych na obrady przywitał organizator konferencji ks. dr hab. Stanisław Chrobak_{SDB}, prof. UKSW, po czym przekazał głos J. M. ks. prof. dr hab. Stanisławowi Dziekońskiemu. Rektor UKSW przypomniał, że Wydział Pedagogiczny powstał w oparciu o przekształcenie istniejącego do 2008 roku Instytutu Pedagogiki im. św. Jana Bosko. Podkreślił także wkład systemu prewencyjnego księdza Jana Bosko w rozwój naukowo-organizacyjny uczelni, a także rodzinną atmosferę panującą na Wydziale. Z kolei Pani Dziekan dr hab. Jadwiga Kuczyńska-Kwapisz, prof. UKSW, pogratulowała Zgromadzeniu Salezjańskiemu aktywnego udziału w życiu Wydziału. Przedstawiła zasługi następców księdza Jana Bosko w codziennym funkcjonowaniu uczelni. Zaznaczyła, że w pracach habilitacyjnych, doktorskich, magisterskich, a także w licznych artykułach naukowych afiliowanych do UKSW pojawia się pedagogika personalistyczna inspirowana postacią Jana Bosko. Pani Dziekan wspomniała także osoby związane z charyzmatem salezjańskim, pracujące jako nauczyciele akademicy czy pracownicy biblioteki i administracji. Przypomniała, że wielu pracowników należy do Towarzystwa Nauko-

wego Franciszka Salezego, a także zasiada w redakcji periodyku naukowego „Seminare. Poszukiwania naukowe.”

Po wystąpieniach okolicznościowych otwarto część wykładową, którą rozpoczął ks. dr Tadeusz Rozmus_{SDB} – Radca Regionalny dla Europy Północnej. Swoje wystąpienie pt. „Salezianie w odpowiedzi na potrzeby wychowania w dzisiejszej i jutrzejszej Europie” rozpoczął od przedstawienia św. Jana Bosko jako prekursora nowoczesnej pedagogiki. Zaznaczył, że ksiądz Bosko nie pasował do schematów myślenia kapłanów czy biskupów mu współczesnych, a także spotykał się z niechęcią władz świeckich. Zatem jego sukces wychowawczy wynikał z odwagi i determinacji w trosce o młodzież odrzuconą na marginesie społeczeństwa. Poglądy Jana Bosko i jego geniusz przetrwały dzięki odwadze i temu, że nie uległ utartym stylom wychowania, ale szedł pod wiatr. Prelegent zaznaczył, że dzisiejsza młodzież jest inna niż ta z XIX wieku, jednak uniwersalną zasadą jest pewność wychowawcy, że jego podopieczny jest dobry i jest w stanie zostać dobrym obywatelem. Na podstawie konkretnych przykładów Ksiądz Doktor zauważył, że dzisiejsze placówki salezjańskie w świecie często odnoszą sukcesy dzięki zaangażowaniu osób świeckich lub byłych wychowanków, którzy łączą potrzeby młodzieży z równoległe działającą pomocą duszpasterską księży salezjanów. Cennym elementem wykładu było wskazanie wyzwań, jakie stoją przed salezjanami w dzisiejszych kontekstach kulturowych i społecznych zmieniającej się Europy.

Następy wykład różnił się od pozostałych nie tylko treścią, ale także tym, że było to jedyne wystąpienie osoby świeckiej. Autorytet współczesnej pedagogiki prof. zw. dr hab. Bogusław Śliwerski przedstawił „Miejsce systemu prewencyjnego Jana Bosko we współczesnej systematyce myśli pedagogicznej”. Aby mówić o zmianach w realizacji założeń pedagogiki wychowawczej Jana Bosko, należy znać ten system na przestrzeni ponad 150 lat jego funkcjonowania. Przewodniczący Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN zaznaczył, że istnieje wiele kluczowych dla pedagogiki podręczników, w których nie pojawia się informacja o Janie Bosko i jego systemie wychowawczym. Wyrażna nieobecność pedagogiki personalistycznej i chrześcijańskiej jest cechą podręczników z okresu Polski Ludowej, ale także tych współczesnych. Prelegent podał także tytuły nielicznych dzieł z zakresu historii wychowania i myśli pedagogicznej, w których system prewencyjny został opisany (m.in. podręczniki do historii wychowania autorstwa Jana Drausa i Ryszarda Terleckiego, czy też ks. Adama Orczyka). Do szerokiego grona odbiorców docierają jednak najnowsze pozycje z zakresu dorobku księży salezjanów, między innymi dzięki takim naukowcom jak: ks. dr hab. Jan Niewęglowski_{SDB}, prof. UKSW, ks. prof. zw. dr hab. Kazimierz Misiaszek_{SDB}, ks. dr hab. Czesław Kustra_{CSMA}, prof. UMK, czy s. dr hab. Halina Wrońska_{CMW}, prof. KUL. Oczywiście jest wiele pomniejszych pozycji monograficznych czy artykułów naukowych, których nie wyróżniono w wystąpieniu, a które ukazują dorobek edukacyjny Towarzystwa Salezjańskiego. Profesor swoje wystąpienie zakończył apelem, aby zaistniała pedagogika „normalna”, jaką niewątpliwie jest pedagogika prewencyjna.

Przesłanie i analiza powyższego wykładu wskazuje wielkie pole do pracy dla współczesnych salezjanów, którzy pracują na stanowiskach naukowych, ale przede wszystkim dla dyrektorów szkół i placówek wychowawczych, a także archiwistów salezjańskich. Jedyne dzięki sprzyjającym warunkom do badań zarówno historii salezjańskiej, jak i obecnych stylów pracy – naukowcy spoza rodziny salezjańskiej będą mogli ten system badać i opisywać. W historii salezjanów ciągle jest wiele

luk, białych plam i tematów badawczych, które warto podjąć, aby tę historię ocalić i udokumentować w ogólnie dostępnych pracach naukowych. Dopiero bowiem, gdy system prewencyjny pojawi się w podręcznikach, leksykonach czy encyklopediach z zakresu historii wychowania i myśli pedagogicznej, będzie on systemem obecnym na polskich uniwersytetach i stanie się elementem wiedzy najpierw wykładowców, a następnie studentów uczelni pedagogicznych.

W kolejnym wykładzie „Salezianie w poszukiwaniu odpowiedzi na współczesne wyzwania w Polsce” ks. prof. zw. dr hab. Kazimierz Misiaszek_{SDB} zawarł wnioski na temat wartości katechezy w formowaniu dojrzałych chrześcijan. Wprowadził postulat o katechezę dorosłych, katechezę rodziny, która przyniesie korzyść przy wychowaniu potomstwa. Zatem troska o dorosłych, a przez nich troska o dzieci, jest w zgodzie z charyzmatem salezjańskim (który przecież głównie dotyczy wychowania młodzieży – Ł. K.). Ksiądz Profesor, jako osoba zajmująca się naukowo m. in. katechezą dorosłych i formacją katechetyczną, przedstawił współczesny problem chaosu w sferze wartości. Brak hierarchii wartości w szkole powoduje, że absolwent szkoły jako osoba dorosła nie potrafi właściwie wybierać, a jego dojrzałość budzi zastrzeżenia. System prewencyjny jako system integralny rozwija całego człowieka. Wszelkie działania wychowawcze, aby były trafne i skuteczne, powinny uwzględniać całą rodzinę, tak jak wspólnota wychowawcza, która jest kształtowana na wzór wspólnoty rodzinnej.

W konferencji uwzględniono także żeńską gałąź Zgromadzenia Salezjańskiego – Córki Maryi Wspomożycielki. Wystąpienie siostry dr Teresy Zegzuly_{CMW} dotyczyło „Salezjanek wobec wyzwań odnoszących się do młodych kobiet współczesnego świata”. Siostra Teresa przedstawiła historię i okoliczności powstania sióstr salezjanek założonych przez Marię Dominikę Mazarello. Zaznaczyła, że aby rodzina salezjańska była pełna, nie mogło tam zabraknąć kobiet, które staną się matkami dla młodych wychowanków. Po zapoznaniu słuchaczy ze stylem wychowania salezjanek prelegentka przedstawiła kilka przykładów współczesnej pracy z dziewczętami.

Ostatnim wystąpieniem w pierwszej części konferencji był referat: „System prewencyjny w pracy edukacyjno-wychowawczej na Słowacji: dziś i jutro”. Ksiądz dr Peter Mlynarcik_{SDB} rozpoczął od zapoznania słuchaczy z krótką historią pobytu salezjanów na Słowacji, co jest datowane na 1924 rok, zaś pierwsza placówka sióstr salezjanek rozpoczęła pracę w 1940 roku. Interesującym faktem jest aż 40-letni okres podziemnej pracy wychowawczo-duszpasterskiej salezjanów, co przypadało na lata 1950-1990. Główna część wykładu dotyczyła: przedstawienia danych statystycznych Rodziny Salezjańskiej na Słowacji; publikacji na temat systemu prewencyjnego; dokumentów salezjańskich odnoszących się do systemu prewencyjnego. Wystąpienie Księdza Doktora było wzbogaceniem pozostałych referatów, ponieważ pokazywało styl salezjański w kraju sąsiednim. Pomimo wielu cech wspólnych z pedagogiką polską, przedstawiono pewne różnice, np. kwalifikacje salezjanów do roli pracownika socjalnego czy pracę ze wspólnotą romską.

Po przerwie referaty konferencyjne przybrały wymiar bardziej praktyczny. Do zabrania głosu poproszono bowiem osoby zajmujące się bezpośrednio pracą z młodzieżą w stylu księdza Bosko.

Jako pierwsza w drugiej części głós zabrała siostra mgr Iwona Szymanik_{CMW}. Wystąpienie pt.: „Działalność wychowawcza sióstr salezjanek” zawierało wiele danych liczbowych, dotyczących współczesnej liczby salezjanek i prowadzonych przez nie

placówek. Słuchacze mieli także możliwość zapoznania się z głównymi postulatami zakończonej XXIII Kapituły Generalnej Sióstr Salezjanek odbywającej się pod hasłem „Być dzisiaj z młodymi domem, który ewangelizuje”. Parafrazując temat Kapituły: Dzisiejsza praca salezjańska to bycie znakiem, którym jest znak domu. Zatem jakość pracy wychowawczej jest cenniejsza niż ilość miejsc, w których się pracuje z młodzieżą. Natomiast bycie z młodymi – to oddychanie tym samym powietrzem w domu jako miejscu miłości i bycie bez miary i ograniczeń czasowych. W wykładzie siostry Iwony oprócz wymiaru merytorycznego był także istotny element osobistego zaangażowania emocjonalnego widoczny w sposobie przekazu treści, jak też duma z bycia w rodzinie salezjańskiej.

O „Szkolach salezjańskich” opowiedział ks. mgr Piotr Lorek_{SDB}. Przedstawił on specyfikę szkół i ich znaczenie dla całości dzieł salezjańskich. Podkreślił, że szkoła jest zawsze po oratorium, bo z niego wyrosła, a jednocześnie może być prowadzona w stylu oratorium, w którym panuje atmosfera życzliwości i wychowania rodzinnego. Ksiądz Piotr przedstawił różnicowanie, atuty, problemy i wyzwania szkół salezjańskich. Szkoła salezjańska jako miejsce formowania uczciwych obywateli i dobrych chrześcijan łączy w sobie cele państwa i Kościoła. Zatem spełnia cel wychowania zapoczątkowany przez Księdza Bosko, co jest atutem i wyzwaniem współczesnych placówek edukacyjnych oraz wymaga wysiłku całej społeczności wychowawczej.

Z kolei ks. mgr Tomasz Kościelny_{SDB} przedstawił temat: „Salezjańskie MOW-y Młodzieżowe Ośrodki Wychowawcze – szansa dla młodzieży ulicy”. Słuchacze mieli możliwość zapoznania się ze specyfiką omawianych placówek resocjalizacyjnych, do których trafia młodzież skierowana przez wyrok sądu. Wykład był jednocześnie próbą odpowiedzi na pytanie: Czy salezjanie powinni prowadzić placówki resocjalizacyjne, w których nie ma dobrowolności wyboru? Tutaj z pomocą przychodzą biografie wychowanków, z którymi miał do czynienia św. Jan Bosko (Dominika Savio, Franciszka Besucco, Michała Magone). Nieliczną, ale obecną grupą wśród „chłopców” księdza Bosko byli przywódcy gangów młodzieżowych i młodzi przestępcy, do których można zaliczyć Michała Magone. Ksiądz Tomasz omawiane spostrzeżenia oparł na swoim doświadczeniu na stanowisku dyrektora MOW-46 w Trzcńcu (pełnił tę funkcję w latach 2007-2013).

Po wystąpieniach przedstawicieli placówek edukacyjnych podjęto temat „Mediów”. Ksiądz mgr Wojciech Kułak_{SDB} mówił o środkach społecznego przekazu, które wspomagają system prewencyjny i są ściśle związane z wychowaniem. Tymi środkami komunikacji, które wykorzystywał Jan Bosko, były: słówko na dobranoc, rozmowa, sentencje wieszane na ścianach oratorium, książki, których czytanie propagował, ale też je pisał. Innymi formami spotkania z młodzieżą były: teatr, muzyka, akademie i gry sportowe. Ksiądz Wojciech zwrócił także uwagę na opracowany w 2005 roku salezjański system komunikacji społecznej. W myśl tego systemu każdy człowiek jest jakimś komunikatem, który domaga się dialogu. Ten, który coś przekazuje, powinien być jednocześnie gotowy na odbiór informacji. Współczesne rozproszenie kanałów informacyjnych jest wyzwaniem dla życia duchowego i zachowania właściwych proporcji pomiędzy światem wirtualnym a rzeczywistym.

Z „Duszpasterstwem młodzieży” zapoznał słuchaczy ks. mgr Przemysław Kawecki_{SDB}. Podstawą merytoryczną wystąpienia były osobiste doświadczenia oraz książka: *Salezjańskie Duszpasterstwo Młodzieżowe: podstawa programowa*, przekł. Adam Popławski, Michel Mejer, Katarzyna Woźniak, wyd. 3, Kraków 2014. Salezjańskie duszpa-

sterstwo dokonuje się w centrach młodzieżowych, duszpasterstwach akademickich, świetlicach, szkołach, bursach i internatach, ośrodkach wychowawczych, katechezach szkolnych, ruchach pielgrzymkowych, ruchach młodzieżowych, akcjach wakacyjnych, multimediach, festiwalach, organizacjach sportowych etc. Ksiądz Przemysław podsumował działania w duchu salezjańskim jako oratorium, asystencja i system prewencyjny. Właściwe odczytanie tych słów jest receptą na to, jak pracować ze współczesną młodzieżą. Na zakończenie prelegent przedstawił opinie młodzieży na temat zalet, ale także wyzwań dla salezjańskiego duszpasterstwa.

Ostatni referat konferencji zatytułowany „Ruchy ewangelizacyjne” przedstawił ks. mgr Michał Mejer_{SDB}. Swoje wystąpienie rozpoczął od historii Salezjańskich Wspólnot Ewangelizacyjnych, w skład których wchodzi wspólnota Salezjańskiej Pielgrzymki Ewangelizacyjnej i Pustynia Miast. Podobną inicjatywą, o której prelegent tylko wspomniiał, jest Salezjański Ruch Ewangelizacyjny SARUEL działający głównie w Salezjańskiej Inspektorii Warszawskiej. Ksiądz Michał dokładnie opisał formy pracy ewangelizacyjnej – jako różnej niż duszpasterstwo czy wychowanie w szkołach. Te nowatorskie formy to m.in. wieczorne spotkania z mieszkańcami miast podczas pielgrzymki na Jasną Górę (teatr, muzyka i zabawa) czy praktyczne przygotowanie do życia w codzienności. Wspólnoty ewangelizacyjne organizują także charyzmatyczne spotkania modlitewne i rekolekcje zbliżone programem do Odnowy w Duchu Świętym. Ewangelizacja salezjańska to tysiące młodych ludzi, którzy formowali się w ruchach lub brali udział w pielgrzymowaniu razem z salezjanami. Warto więc tę działalność rozwijać, gdyż cel wychowania salezjańskiego, jakim jest uczciwy obywatel i dobry chrześcijanin, bardzo pasuje także do tej formy działalności Towarzystwa Świętego Franciszka Salezego.

Druga część konferencji prowadzona i na bieżąco komentowana trafnymi uwagami księdza dr. hab. Zbigniewa Łepko_{SDB}, prof. UKSW zakończyła się pytaniami publiczności. Dotyczyły one m.in. świata wirtualnego jako boiska, czyli miejsca spotkań młodzieży; czy też problemu spadającej ilości powołań. Na zakończenie głos zabrał inspektor prowincji warszawskiej, ks. dr Andrzej Wujek_{SDB}. Podziękował on prelegentom i gościom konferencji, a także zachęcił do rozwijania myśli salezjańskiej w świecie naukowym. Zaprosił także do dalszej refleksji nad pedagogiką św. Jana Bosko i zasugerował potrzebę podobnych spotkań naukowych w kolejnych latach.

Spójność przekazywanych treści z mową ciała i z radością, jaka temu towarzyszy, to niecodzienny widok na konferencjach naukowych. Słuchając i obserwując prelegentów, dało się odczuć, że treści, które przekazują, są ważną częścią ich osobistego życia, a zarazem wynikają z internalizacji wartości, o których mówią. Podsumowując, można stwierdzić, że konferencja była nie tylko udanym przedsięwzięciem naukowym, ale także miejscem świadectwa i kształtowania postaw, wpływających z dorobku pedagogicznego, ale też duchowości świętego Jana Bosko.

Większość wystąpień przedstawiała pozytywne, ale jednocześnie wiarygodne informacje na temat współczesnej pracy Zgromadzenia Salezjańskiego, bo też większość prelegentów, to osoby, które swoje życie traktują jako wypełnienie misji salezjańskiej. Być może do udziału w kolejnych edycjach tego typu konferencji warto zaprosić większą liczbę świeckiej kadry naukowej, która w obiektywny sposób pokaże wartość pedagogiki prewencyjnej na tle innych kierunków wychowania. Taki głos na obecnym sympozjum był tylko jeden w pierwszej części wystąpień teoretycznych. Do drugiej części natomiast można było zaprosić świeckich wychowawców salezjań-

skich, którzy przecież dominują w większości placówek prowadzonych przez następców Księdza Bosko.

System prewencyjny jako wszechstronny i aktualny sposób pracy z młodzieżą jest komplementarny i dbający o pełnię wychowania, czego brakuje w systemach innych pedagogów, którzy rozwijają tylko wybrane elementy z takich założeń jak: rozum, moralność, dobroć, asystencja, obywatelskość, pracowitość Konferencja była cennym wkładem w podkreślenie znaczenia osoby księdza Jana Bosko jako klasyka pedagogiki i twórcy uniwersalnego systemu wychowania. Planowana publikacja pokonferencyjna ze względu na wysoki poziom merytoryczny konferencji wzbogaci niewątpliwie współczesną wiedzę i usystematyzuje wybrane zagadnienia związane z pedagogiką salezjańską. Połączenie w wykładach teorii, idei i praktyki inspirowanej urodzonym 200 lat temu Janem Melchiorzem Bosko daje obraz pełny, choć ciągle wymagający uzupełnienia w kolejnych inicjatywach naukowych i organizacyjnych proponowanych przez zespół naukowców salezjańskich skupionych na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego.